

JAK MÓWIĆ NIESTEREOTYPOWO O LUDZIACH NA ŚWIECIE?

Organizacje zajmujące się edukacją globalną i współpracą międzynarodową polecają osobom chcącym poruszać te tematy 8 zasad:

1. Wybieraj obrazy i wiadomości z zachowaniem wartości poszanowania równości, solidarności i sprawiedliwości;
2. Prawdziwie przedstawiaj wszelkie obrazy oraz sytuacje zarówno w bezpośrednim jak i w szerszym kontekście, dążąc do zwiększenia powszechnego zrozumienia realiów i złożoności procesu rozwoju;
3. Unikaj obrazów i wiadomości mogących szerzyć stereotypy, wywoływać sensację albo dyskryminować ludzi, sytuacje lub miejsca;
4. Wykorzystuj obrazy, wiadomości i badania jednostkowych przypadków z pełnym zrozumieniem, uczestnictwem i za zgodą zainteresowanych (lub ich rodziców/opiekunów);
5. Zagwarantuj, że osoby, których sytuację przedstawiasz mają możliwość opowiedzenia swojej historii osobiście;
6. Ustal i zanotuj, czy osoby te zgadzają się na ujawnienie ich personaliów i twarzy i zawsze postępuj zgodnie z ich życzeniem;
7. Działaj zgodnie z najwyższymi standardami w zakresie praw człowieka i ochrony osób słabszych;
8. Działaj zgodnie z najwyższymi standardami w zakresie praw dziecka zgodnie z zapisami Konwencji Praw Dziecka.

SKĄD WZIĘŁY SIĘ TE ZASADY?

Po raz pierwszy zostały spisane w 1989 r. przez organizacje zajmujące się pomocą humanitarną i współpracą rozwojową w dokumencie zwanym „Kodeksem w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa”. Służą etycznemu sposobowi informowania o takich wyzwaniach globalnych jak ubóstwo, wojny,

głód, czy dyskryminacja, z poszanowaniem godności ludzi, których te zjawiska dotyczą.

Choć z pozoru wydają się banalne, obecnie są kluczowe dla prowadzenia wysokiej jakości edukacji globalnej.

DLACZEGO OCZEKUJEMY OD CIEBIE ICH STOSOWANIA?

- » Wierzymy, że stosowanie tych zasad w praktyce gwarantuje wysoki standard edukacji globalnej w Polsce.
- » Naczelne wartości Kodeksu, takie jak godność człowieka, szacunek, równość, solidarność, sprawiedliwość są naszymi wartościami i dlatego Polska Akcja Humanitarna wraz z wieloma innymi organizacjami stała się sygnatariuszką Kodeksu. Oznacza to, że obligujemy się do przestrzegania jego zasad w swoich komunikatach dotyczących kryzysów humanitarnych. Dotyczy to również podmiotów, z którymi PAH współpracuje, w tym szkół.
- » Przestrzeganie zasad Kodeksu jest obowiązkowe w projektach z edukacji globalnej finansowanych przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych, w ramach których PAH często współpracuje ze szkołami w Polsce. Oznacza to, że działania podejmowane przez szkoły we współpracy z PAH, np. w ramach wydarzeń takich jak Tydzień Edukacji Globalnej (TEG) powinny uwzględniać zasady Kodeksu.

KIEDY WARTO ZAJRZEĆ DO KODEKSU?

Kodeks jest kluczowym dokumentem dla edukacji globalnej. Jego zasady powinny być stosowane przy podejmowaniu tematu globalnych współzależności, w szczególności, gdy:

- » piszesz scenariusz lekcji lub warsztatu;
- » prowadzisz lekcję lub warsztat;
- » robisz gazetkę szkolną;
- » organizujesz spotkanie z gościem/gościnią, który/-a będzie poruszał/-a tematykę globalną;
- » tworzysz prezentację;
- » organizujesz wystawę zdjęć;
- » organizujesz projekcję filmu połączoną z dyskusją;
- » chcesz angażować ludzi długotrwale i odpowiedzialnie w rozwiązywanie problemów globalnych;
- » chcesz (widzieć) zmiany postaw i zachowań w swoim najbliższym otoczeniu.

CO OZNACZA STOSOWANIE ZASAD KODEKSU DLA DZIAŁAŃ EDUKACYJNYCH?

SZUKAM I WSKAZUJĘ NA PODOBIENSTWA, NIE RÓŻNICE

Im więcej wiemy o innych, zwłaszcza jeśli odkrywamy podobieństwa pomiędzy nimi a nami, tym częściej traktujemy „nas” jako jedną grupę. I odwrotnie – wypuklanie różnic prowadzi do umiejscowienia „innych” daleko od siebie. Jeśli coś złego dzieje się z kimś, kogo uważamy za „swojego”, to czujemy dużą motywację do aktywnego działania na jego rzecz. *A to jeden z głównych celów edukacji globalnej!*

Twórz materiały edukacyjne tak, by ich odbiorcy/odbiorczynie mieli jak najwięcej okazji w „innych” zobaczyć siebie.

NIE SZOKUJĘ CIERPIENIEM

Pokazanie drastycznego zdjęcia, czy przytoczenie szokujących treści często wydaje się jedynym sposobem na wzbudzenie silnych emocji, a przez to przykucie uwagi odbiorców/odbiorczyń do ważnego dla nas problemu. Są jednak dowody na to, że szokowanie cierpieniem nie przynosi ze sobą realnego i długofalowego zaangażowania, a wręcz nie sprzyja rozwijaniu wrażliwości społecznej. Tłumaczą to dwa zjawiska psychologiczne.

Jedno z nich to *dysonans poznawczy*. Odbiorcy, którzy oglądają szokujące zdjęcie lub czytają tragiczną wiadomość, odczuwają sprzeczność pokazywanego im obrazu rzeczywistości z tym, który znają z własnego życia. Ich obraz samych siebie jako dobrych osób jest zagrożony, skoro wokół dzieją się tragedie, a oni nic w związku z tym nie robią. Poczucie dysonansu jest nieprzyjemne, zatem człowiek dąży do jak najszybszej

jego redukcji, np. przez wrzucenie datku do puszki czy wyparcie przykrego obrazu ze swojej świadomości. Najczęściej w momencie zniknięcia dysonansu mija również zainteresowanie tematem. Obraz powoduje więc szybką, mechaniczną reakcję, *ale nie zachęca do zrozumienia zjawiska czy długotrwałego zainteresowania się tematem*.

Drugie zjawisko to *habitucja*, czyli stopniowe zanikanie reakcji na powtarzający się bodziec. Jeśli są nim szokujące treści to oznacza to, że im więcej ich wokół nas, tym mniej są one dla odbiorcy poruszające, stępują jego wrażliwość.

Nie organizuj działań edukacyjnych wokół szokujących zdjęć i treści o ubogich ludziach. Twórz materiały tak, by prowadziły do pytań o przyczyny zjawisk.

UŻYWAM RZETELNYCH INFORMACJI Z WIELU ŹRÓDEŁ, W TYM ŹRÓDEŁ LOKALNYCH

Źródła wiedzy tworzone są przez osoby o określonych poglądach i w określonych celach. Dlatego warto korzystać z wielu różnych źródeł, w tym lokalnych oraz weryfikować podawane w nich informacje. Nawet jeśli masz już ulubione, sprawdzone gazety, serwisy, czy strony internetowe, z których czerpiesz informacje o świecie sprawdź, czy reprezentują one więcej niż jeden punkt widzenia.

Korzystając ze scenariuszy z edukacji globalnej PAH czy innych organizacji zajmujących się

edukacją globalną sprawdzaj datę ich publikacji. Możliwe, że zawierają nieaktualne dane, które należy poprawić!

Twórz materiały edukacyjne w oparciu o więcej niż jedno źródło. Zawieraj w nich informacje takie jak: imiona bohaterów/ek i ich pochodzenie, czas i miejsce opisywanej historii, opis sytuacji i wyjaśnienie, czy jest ona typowa dla danej grupy i od jakiego czasu. Uaktualniaj dane.

NIE UTRWALAM STEREOTYPÓW

Słowa, wyrażenia czy zwiazki frazeologiczne, takie jak: „Murzyn”, „mentalność Kalego” czy „być daleko za Murzynami” tylko pozornie wydają się niewinne. Społecznie podzielane i powielane - w mediach, literaturze, języku, zamiast przełamywać istniejące stereotypy - tylko je utrwalają. Problem ze stereotypami jest taki, że nie biorą pod

uwagę wielkiej różnorodności ludzi należących do danej grupy, *a na tym w edukacji globalnej szczególnie nam zależy!*

Twórz materiały edukacyjne tak, aby nie powielaty stereotypów, lecz skłaniały do refleksji nad stereotypami zakorzenionymi w języku, literaturze, mediach.

SZANUJĘ I UWZGLĘDNIAM ODMIENNE PERSPEKTYWY

Kolumb odkrył Amerykę, a może Kolumb podbił Amerykę?

Czyją perspektywę przedstawia pierwsze zdanie, a czyją drugie?

Pamiętaj, że dwie osoby mogą patrzeć na tę samą rzecz(ywistość) i widzieć ją zupełnie inaczej. Uwzględnienie perspektywy odmiennej od naszej pozwoli zobaczyć daną kwestię w szerszym, bogatszym kontekście.

Różnice w sposobie pojmowania świata i myślenia o drugim człowieku są uwarunkowane kultu-

rowo. Dodanie perspektywy osób spoza europejskiego kręgu kulturowego umożliwi odbiorcom/czyniom dostęp do pełniejszego rozumienia złożoności dzisiejszego świata.

Tworząc materiały edukacyjne dotyczące krajów Południa, uwzględniaj ich perspektywę! Pokaż, że wielość perspektyw jest kluczowa dla rozwiązania złożonych problemów globalnych.

NIE ORGANIZUJĘ ZBIÓREK RZECZOWYCH W RAMACH POMOCY HUMANITARNEJ

Skuteczna pomoc rzeczowa to taka, która udzielana jest na miejscu kryzysu i bezpośrednio odpowiada na potrzeby osób dotkniętych trudną sytuacją. Dlatego wysyłanie żywności, leków czy ubrań z Polski do jakiegokolwiek kraju Południa nie jest dobrym rozwiązaniem. Takie produkty kupuje się na miejscu kryzysu lub w sąsiadujących państwach - jest to szybsze i tańsze niż sortowanie, magazynowanie i transportowanie produktów zebranych w Polsce. Dodatkowo wspiera lokalną gospodarkę, która często jest osłabiona w wyniku kryzysu.

Osoby otrzymujące pomoc znają lokalne produkty i mają do nich zaufanie. Etykiety na lekach czy żywności opisane są w języku, który znają, a ubrania dostosowane do kontekstu kulturowego i pogody.

Z pomocy rzeczowej chętnie skorzystają miejsca w Polsce, takie jak noclegownie, schroniska, domy samotnych matek, czy domy dziecka.

Twórz materiały edukacyjne tak, by uczyły mądrego pomagania, podkreślając istotność znajomości potrzeb osób, którym chcecie pomóc, przyczyn zjawisk i przekazywania tej wiedzy dalej.

PRZED WSZYSTKIM EDUKACJA, POTEM EWENTUALNE ZBIÓRKI FINANSOWE

Zbiórki finansowe pomagają organizacjom takim jak PAH w udzielaniu skutecznej pomocy humanitarnej, która wymaga dużych nakładów finansowych w krótkim czasie, dlatego zachęcamy szkoły do takiej formy pomocy. Zbiórki są też dobrym sposobem na mobilizację społeczności szkolnej, wspólne działanie i poczucie wpływu na problemy globalne. Należy jednak pamiętać, że globalne nierówności i wyzwania takie jak ubóstwo czy głód to *nie kwestia pieniędzy!* Jednorazowa zbiórka, która nie jest parta działaniem edukacyjnym, nie przyniesie prawdziwej zmiany w sposobie myślenia społeczeństwa. Dlatego w naszych kampaniach i programach edukacyjnych stawiamy przede wszystkim na wiedzę o przyczynach zjawisk. Do rozwiązania problemów

globalnych potrzebni są bowiem *krytycznie myślący* obywatele i obywatelki, którzy rozumieją swoje miejsce w świecie. Skupiając się na przyczynach, a nie skutkach zjawisk możecie odkryć, że Wasze działania tu, na miejscu mają większy wpływ niż pomoc wysyłana na miejsce kryzysu.

Przeznacz w szkole wiedzę na temat kryzysów humanitarnych i sposobów niesienia mądrej pomocy, np. prowadząc zajęcia edukacyjne na podstawie naszych materiałów bądź samodzielnie organizując akcję informacyjną - wyświetlając filmy i prezentacje, rozdając ulotki czy organizując szkolne dyskusje. Organizując zbiórkę finansową nie zapominaj o wyjaśnieniu jej celu i kontekstu.

Kodeks okaże się niezwykle pomocny przy ocenie, czy w przygotowaniu materiałów dotyczących globalnych współzależności:

- uwzględniłam/em perspektywę ludzi z krajów globalnego Południa?
- uwzględniłam/em całość zjawiska – jego przyczyny, skutki i przebieg procesu?
- wykorzystałam/em informacje i zdjęcia w oparciu o materiały z różnych źródeł, uwzględniając ich autorstwo, czas i miejsce powstania oraz kontekst?
- nie tworzę, nie umacnam stereotypów lub dyskryminujących określeń czy języka?

Kodeks może też stanowić inspirację do odpowiedzi na bardziej filozoficzne pytania:

- » Czy widok śmierci może przyczynić się do zakończenia wojny?
- » Skąd bierze się nieufność lub strach przed ludźmi z innych kontynentów? Jakie czynniki wpływają na to, że niektórzy ludzie chętniej mówią o współpracy i wspólnej przyszłości, a inni o zderzeniu cywilizacji i zagrożeniach?

DOWIEDZ SIĘ WIĘCEJ!

1. Zapoznaj się z treścią Kodeksu wraz z komentarzem merytorycznym:
 - publikacją „Jak mówić o większości świata?” - wydanie z 2012 roku
 - publikacją „Jak mówić o większości świata?” - wydanie zmienione z 2016 roku
2. Obejrzyj animację „Jak mówić o większości świata?” - www.bit.ly/film_jak_mowic
3. Weź udział w kursie e-learningowym „Kodeks” - <http://elearning.pah.org.pl>
4. Przeczytaj publikację „Kierunek Południe. Gdzie szukać źródeł?” i dowiedz się skąd czerpać informacje o krajach Południa.
5. Przeczytaj publikację „Illustrative Guide to the Dóchas Code of Conduct on Images and Messages”. (w języku angielskim)

Zainteresował Cię temat i chcesz go pogłębić? Na początek polecamy lekturę poniższych książek:

- » Nicholas Mirzoeff, „Jak zobaczyć świat”, Wyd. Karakter, Warszawa 2016
- » Zygmunt Bauman „Obcy u naszych drzwi”, Wyd. PWN, Warszawa 2016

Opracowała: Magda Bodzan

Konsultacje: członkowie i członkinie sieci trenerskiej Polskiej Akcji Humanitarnej

Skład: Monika Wiśniewska

Korekta: Dominika Kamińska

polska pomoc

Materiał powstał w ramach projektu „Narzędziownik krytycznego/ej edukatora/ki” współfinansowanego w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

Materiał jest dostępny na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa 3.0 Polska (CC BY 3.0). Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Polskiej Akcji Humanitarnej. Utwór powstał w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej realizowanej za pośrednictwem MSZ RP w roku 2017. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o programie polskiej współpracy rozwojowej. Treść licencji jest dostępna na stronie <http://creativecommons.org/licences/by/3.0/pl/>